

## İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE “KAVRAM HARİTASI” KULLANIMININ ÖĞRENCİ AKADEMİK BAŞARISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Gülşen ALTINTAŞ

Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Manisa.

S.Uğur ALTINTAŞ

Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Demirci, Manisa.

### Özet

*Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Kavram Haritaları” kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu çalışma 2004-2005 öğretim yılı I. döneminde Manisa Demirci’de Durhasan İlköğretim Okulu’nda yapılmıştır. Ön-test son-test kontrol gruplu deney deseni kullanılan bu çalışmada kavram haritalarının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.*

*Anahtar Kelimeler: Kavram Haritası, Sosyal Bilgiler, Akademik başarı*

## THE EFFECTS OF “CONCEPT MAPS” AT THE “SOCIAL SCIENCE CLASS”OF 5TH GRADE STUDENTS OF PRIMARY SCHOOL

### Abstract

*The aim of this study, to determine the effects of “Concept Maps” at the “Social Science Class” of 5th grade students of primary school. This study was conducted in Durhasan Primary School in Demirci-Manisa in the fall term of 2004-2005 academic year. In this study, “pretest-posttest with control group” design was used. It is concluded that using “concept maps” has positive effects in students’s academic success.*

*Key Words: Concept Map, Social Science, Academic success.*

### 1. Giriş

İlköğretim kurumu, çocuğunun eğitiminde ailesi ve okul öncesi eğitiminden sonra en uzun süreli bir eğitim kurumudur. Çocukların bu kurumda başarı duygusunu tatmaları ileri ki eğitim aşamalarında daha başarılı olmalarında da ön koşul olarak görülebilir. Her çocuğun kendisine ait bir özelliği ve öğrenme kapasitesi vardır. Yaşları aynı olsa da bu özellikler çocukların öğrenme hızlarını ve hatırlama düzeylerini etkiler. Çocuklar arasındaki bireysel özelliklerden dolayı oluşan öğrenme farklılıklarını ortadan kaldırmak için, Sosyal Bilgiler öğretiminde çağdaş ölçütlere sahip Sosyal Bilgiler

öğretim programı, yöntem ve teknikleri, eğitim teknolojileri geliştirip uygulayarak öğretmenin eğitim ortamını zenginleştirip, sınıf ortamını çeşitlendirmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin uygulayacağı çağdaş yöntemler öğrencide anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin oluşmasına neden olacaktır. Bilgiyi anlamlı olarak öğrenen çocuklar ezbere öğrenen çocuklara göre, bilgiyi güçlü hiyerarşi yapılar içinde oluşturup, kapsamlı kavramlar olarak almakta ve uzun süreli hafızaya yerleştirmekte olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Bireyin öğrenmelerindeki karmaşıklık ve bilgiyi organize etme yeteneği yaşları ilerledikçe somuttan soyuta doğru gelişir. Öğrenilecek kavramların zihinde ayırt edilerek doğru bir şekilde depolanması ileri ki öğrenmelerin yanlış ve çarpıtılmış bir şekilde kullanımını da bir ölçüde engelleyecektir. Kavram öğretimde yer alan kavram haritalarının kullanımı 1970’li yıllarda Comell üniversitesinde Novak ve Govin’in çalışmalarında ortaya çıkmıştır (1). Kavram haritaları anlamlı öğrenmeye katkısı olan bir araçtır. Bir kelimeyi tam olarak bilmek onu tam olarak kavramakla mümkündür. Eğer kavramlar öğrencide ilk yıllarda yanlış yerleşirse, ileri ki yıllarda bunların doğrusunu öğretmek bilgi transferi açısından zor olmaktadır (2). Bu yüzden kavram haritalarının önemi ilköğretim çağında başlamaktadır. Günümüzde öğrencilerin en önemli sorunlarından biri de öğrenmeyi nasıl öğreneceklerini bilmemeleridir (8). Kavram haritaları kavramlar arasında köprü kuran yani bilgileri ilişkilendiren bir öğrenme ve öğretme stratejisidir. Daha geniş anlamda kavramların ilişkisini hiyerarşik şekilde gösteren iki boyutlu bir şemadır. Kavram haritaları bilginin öğrencinin zihninde somut ve görsel olarak düzenlenmesini, anlamlı öğrenmesini sağlar. Kavram haritaları bilgi birikimlerini organize eder, kavramları ilişkilendirme ve ayırt etme konusunda öğrenci yeteneklerini geliştirir. Kavram haritasına bakan bir öğrencinin şekildeki ve kendi kafasındaki fikirler arasında bağıntı kurması beklenir (2).

## 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma da, ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “ Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk” ünitesinde uygulanan, kavram haritalarına yönelik ders sunumunun öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu etki, nicel olarak başarının ölçülmesi ve geleneksel yöntemle karşılaştırılması ile ortaya konmuştur. Başarıyı ölçmek ve geleneksel yöntemle karşılaştırma yapabilmek için; Random usul ile seçilen kontrol ve deney grupları oluşturulmuş ve her iki gruba ön-test uygulanmıştır. Kavram haritaları ile işlenen ders ve geleneksel yöntem ile işlenen ders arasında, öğrencilerin akademik başarılarında farklılıklarının olup olmadığını ortaya koymaya çalışılmıştır.

## 3. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2004-2005 öğretim yılının birinci dönemi ile,
- Manisa ili Demirci ilçesi Durhasan İlköğretim Okulu’nun 5-A ve 5-B şubelerinde okuyan öğrencileri ile,

- Deney grubu olan 5-B sınıfına uygulanan kavram haritaları ile,
- 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi ünitesi olan “Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?” ünitesi ile sınırlıdır.

#### 4. Yöntem

Bu araştırmada deneysel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmanın deneklerini 2004-2005 öğretim yılının 1. kanaat döneminde Manisa İli Demirci İlçesi Durhasan İlköğretim Okulu 5/A ve 5/B şubelerinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Deney deseni olarak, ön-test son-test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Kontrol grubunda geleneksel yöntem sürdürülmüş, deney grubunda ise kavram haritalarına dayalı ders işlenmiştir. Ön test, grupların denliğini belirtmek için uygulanmıştır. Ayrıca araştırmadan önce sınıf öğretmenleri ile bir görüşme yapılmış ve her ikisinin de mesleki kıdemlerinin birbirine yakın olduğu ve dersleri benzer şekilde işledikleri görülmüştür. Deney ve kontrol grupları random olarak tespit edilmiştir. Seçilen her iki grubunda ünite süreleri, haftada 6 ders saati olmak üzere 5 hafta olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonunda ön test olarak verilen başarı testi son test olarak tekrar verilmiştir.

#### 5. Verilerin Toplanması

Her iki gruba da 20 soruluk çoktan seçmeli test uygulanmıştır. Oluşturulan bu test ilköğretim 5. sınıf “ Cumhuriyet’e Nasıl Kavuştuk?” ünitesinin hedef davranışlarına ve müfredat konularına uygun olarak seçilerek oluşturulmuştur. Oluşturulan sorular hakkında uzman görüşlerine başvurulmuş ve onların da görüşleri alınmıştır. Ön-test ve son-test, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra her iki grupta da araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bir üst sınıfa uygulanan testin alpha güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Yapılan son-testte kontrol grubunun alpha güvenilirlik katsayısı 0,73, deney grubunun alpha güvenilirlik katsayısı ise 0,90 olarak bulunmuştur.

#### 6. Verilerin Analizi

Araştırma sonuçlarının analizi ve yorumu için SPSS-10 paket programında, deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler arasındaki akademik başarıyı karşılaştırma amacı ile ilişkisiz 2 grup için t-testi kullanılmıştır.

#### 7. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın sonuçları tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır. Her iki gruba da araştırmadan önce grupların ön bilgilerindeki denliğini ortaya koymak için ön test uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı ortalamalarını karşılaştırmak için t-testi kullanılmıştır. Bu testten elde edilen veriler aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

**Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilere Uygulanan Ön Testin t-testi Sonuçları**

Gruplar	N	$\bar{X}$	Sx	t	p
Deney	20	6,55	1,76	0,705	0,485
Kontrol	21	7,00	2,28		

Tablo 1 incelendiğinde; deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test puanları arasında istatistiksel olarak bir fark bulunmamaktadır ( $p>0,05$ ). Aritmetik ortalamalarına bakılacak olunursa; deney grubunun 6,55 ve kontrol grubunun ise 7,00 olarak bulunmuş ve her iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön bilgilerinin eşit olduğu söylenebilir.

Yapılan uygulama sonunda deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son testten elde ettikleri sonuçlara t-testi uygulanmıştır. Bu testten elde edilen veriler aşağıda Tablo 2’de verilmiştir.

**Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilere Uygulanan Son Testin t-testi Sonuçları**

Gruplar	N	$\bar{X}$	Sx	t	p
Deney	20	14,65	3,83	5,282	0,000
Kontrol	21	9,05	2,92		

Tablo 2 incelendiğinde deney ve kontrol grupları arasında  $p=0,000$  düzeyinde deney grubunun lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Kavram haritalarının kullanılarak ders anlatıldığı deney grubunun aritmetik ortalaması 6,55 ‘ten 14,65’e yükselerek 8,10 puanlık bir artış göstermiştir. Düz anlatım yönteminin kullanıldığı kontrol grubunun aritmetik ortalaması ise 7,00’dan 9,05’e yükselerek 2,05 puanlık bir artış gösterebilmiştir. Bu artış deney grubunun başarısına göre daha azdır. Hesaplanan t puanı ise 0,05 düzeyinde anlamlı ( $t=5,282$ ) bulunmuştur.

Bu sonuca göre; uygulamadan önce öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları düşükken, uygulamadan sonra öğrencilerin bu dersteki başarıları anlamlı olarak artmıştır. Kavram haritaları ile işlenen dersin Sosyal Bilgiler ders konusunda anlamları organize etme yollarını belirleyerek başarıyı arttırdığı ve verimi yükselttiği varsayımını doğrulamaktadır.

## 8. Sonuç

Araştırma bulguları, konuların kavram haritası ile öğretilmesinin öğrenciler üzerindeki başarıyı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Sadece öğretmenin aktif olduğu bir derste öğrenciler dinleyen ve not tutan durumda oldukları için başarıları daha düşük olmuştur. Kavram haritaları ile işlenen ders somut hale getirildiği ve öğrencilerin de derste aktif oldukları için öğrenme zevkli hale gelmiş ve başarı yüksek olmuştur.

## 9. Öneriler

1. Öğretmenlere kavram haritası oluşturma ile ilgili olarak hizmet içi kurslar verilmeli.
2. Kavram haritaları hitap edeceği sınıf seviyesine uygun olarak gerektiğinde renklendirerek veya resimlendirerek yapılmalı.
3. Kavram haritaları ders kitaplarında yer almalı.
4. Eğitim Fakültesi öğrencileri kavram haritaları konusunda donanımlı yetiştirilmeli.
5. Öğretmenler dersin konusuna göre kavram haritaları ile ilgili etkinlikleri planlayarak uygulamalıdır.
6. Hazırlanacak olan kavram haritaları uzmanların tavsiye ettiği şekilde hazırlanmalı.
7. Bu konu ile ilgili olarak daha fazla grupta deneysel desenler kullanılarak araştırmalar yapılmalıdır.

## Kaynaklar

1. Fidan, N. (1996). “Okulda Öğrenme ve Öğretme” Alkım Yayınevi .Ankara.
2. Gürdal, A., Duru, K (2001). “İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Kavram Haritasıyla Ve Gruplara Kavram Haritası Çizdirilerek Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi” Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Öğretimi A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
3. Güven, İ. (2003) “Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Derslerine Yönelik Aktif Öğrenme” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi EĞİTİM Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.
4. Kalaycı, N. (2001) “İki Boyutlu Görsel Öğrenme ve Öğretme Araçları” X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Ankara.
5. Sapmaz, N. (2003) “Kavramlar, Kavramsal Sistemler ve Kavram Öğretimi Teknikleri” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi EĞİTİM Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

6. Sönmez, V. (1999) “**Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**” Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
7. Sönmez, V. (1997) “**Hayat Bilgisi Öğretimi**” Anı Yayıncılık, Ankara.
8. Şahin, F. (2001). “**Kavram Atlası**” YA-PA Yayınları, İstanbul
9. Şahin, F. (2001). “**Öğretmen adaylarının kavram haritası yapma ve uygulama hakkındaki görüşleri**” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s:10, Denizli.
10. Tekişık, H. H. (1994) “**İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi ve 4. Sınıf Ders Kitabı Uygulama Kılavuzu**” Web Ofset Tesisleri, Ankara.
11. Tekindal, S. ve diğerleri (2002) “**Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**” PegemA Yayıncılık, Ankara.
12. Ülgen, G. (1997) “**Eğitim Psikolojisi**” Alkım Yayınevi, İstanbul.
13. Yanpar, T. (2000). “**İlköğretim Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Çoklu Zeka Kuramı Etkinlikleri ve Çoklu Materyal Kullanmanın Öğrenciler Üzerindeki Çeşitli Etkileri**” Zonguldak.